

ВІДБУДОВА ДВАДЦЯТИ:

корисне для України

— **Автори:**

Дмитренко Лена

керівниця департаменту аналітики ІАА.

Курило Вячеслав

аналітик політики і даних ІАА.

Набок Віталій

аналітик політики і даних ІАА.

— **Верстка та дизайн:**

Кисла Катерина

графічна дизайнерка ІАА.

— **Коректура:**

Каленіченко Світлана

редакторка освітніх та художніх видань,
коректорка текстів ІАА.

**ПРЯМУЄМО
РАЗОМ**

Звіт підготовлено за фінансової підтримки Європейського Союзу. Його вміст є виключною відповідальністю ГО «Інститут аналітики та адвокації» й не обов'язково відображає погляди Європейського Союзу.

Розглянуті політики та рішення не можуть слугувати обов'язковими до впровадження для України в силу різних економічних, політичних, військових ситуацій, які були в досліджуваних країнах. Автори розуміють відмінності контексту та його потенційний вплив на дійсність, відтак усі досліджені кейси мають виключно ознайомчий характер.

ЗМІСТ

Вступ	03
Стан справ в Україні	04
Досвід відбудови та відновлення зарубіжних країн	06
ТОП найважливіших рішень	07
Загальні тенденції	09
1. Фінансова підтримка міжнародних партнерів.....	09
2. Інституційна архітектура відбудови.....	10
3. Інвестування в майбутнє	14
Основні уроки для України	15
Додаток А. Аналітичні матеріали в розрізі країн	17
Додаток Б. Методологія дослідження	18

ВСТУП

Війни супроводжують людство практично всю історію його існування. Швейцарець Ж. Ж. Бабель підрахував, що з 3500 р. до н. е. світ усього 292 роки зміг прожити без воєн¹. Попри широко розповсюджену тезу про те, що після кривавого XX сторіччя держави почали переходити до цивілізованих способів вирішення конфліктів, політики роззброєння та ненасилля, тенденції свідчать про інше. З XVIII століття частота воєн зростає кожного наступного сторіччя разом з кількістю жертв серед військових і цивільних².

Війна неминуче призводить до руйнувань, зубожіння, жертв та затримки або повної зупинки економічного розвитку, особливо країни, на території якої ведуться бойові дії.

російська федерація за останні 30 років вторглася до чотирьох незалежних країн і розв'язала сім воєн під гаслом «порятунку» або «звільнення» місцевого населення³.

Зараз триває дев'ятий рік війни росії проти України та 285 день від початку повномасштабного вторгнення російських військ на нашу територію. Ми не маємо сумнівів, що українці поховать російський імперіалізм разом з російськими військами, а ця війна стане останньою на лічильнику диктатора. Тож подумки ми вже відбудовуємо міста, реформуємо політику, відновлюємо добробут України і йдемо в ЄС та НАТО.

Традиційно для дослідників ми розпочали цей шлях з вивчення досвіду інших країн, які в різний час пережили руйнування та втрати через війну або інші катастрофи. Ми розуміємо, що Україна зараз має абсолютно винятковий контекст, а світ надто мінливий, аби в ньому спрацювали однакові інструменти й підходи до відбудови та відновлення. Досліджуючи політики й рішення повоєнних країн, ми насамперед акцентували на уроках, які ми можемо врахувати, та помилках, яких можемо уникнути, відбудовуючи свою країну, адже Бертран Рассел писав: «Всесвітня історія є сумою всього того, чого можна було б уникнути».

У цьому аналітичному матеріалі ми зібрали підсумки дослідження відбудови й відновлення 20 країн світу, більшість з яких змогли оговтатись та нині успішно розвиваються, після стихійних лих і воєн.

Це дослідження є оглядовим, утім, його результати слугуватимуть основою для глибокого аналізу окремих рішень та політик, застосування (або відмова від) яких може стати в нагоді українському суспільству.

1. publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/politology/article/viewFile/2790/2865

2. publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/politology/article/viewFile/2790/2865

3. ukrainer.net/viyny-rosii/

СТАН СПРАВ В УКРАЇНІ

Станом на середину вересня 2022 року масштаб завданих Україні збитків Уряд оцінював у 340 млрд \$, цю ж цифру підтверджує й Світовий Банк⁴, проте цей обсяг не є остаточним, оскільки росія продовжує обстріли. Хоча різні фахівці за відмінними методологіями рахують відмінні суми, включаючи або виключаючи деякі аспекти, в одному ми можемо бути впевнені: обсяг грошей, який знадобиться Україні, безпрецедентно великий і непосильний для покриття лише власними ресурсами. Затверджений державний бюджет на 2023 рік передбачає дефіцит розміром у 20% ВВП (1,3 трлн гривень⁵). Основним джерелом покриття дефіциту бюджету передбачено зовнішні запозичення, відтак розмір державного боргу на наступний рік встановлено на рівні 6,4 трлн гривень⁶. Затверджено також створення фонду ліквідації наслідків збройної агресії в складі спеціального фонду державного бюджету на 2023 рік. Передбачається, що видатки цього фонду знаходитимуться в розпорядженні Міністерства фінансів, а фактично здійснюватимуться за погодженням КМУ. Видатки фонду планується спрямувати на будівництво, реконструкцію та ремонт зруйнованих громадських будівель, об'єктів критичної інфраструктури й житла населення, закупівлю транспорту для шкіл та лікарень. Фінансування такого фонду на 2023 рік передбачено в розмірі **35 млрд** гривень за рахунок надходжень:

- 1 Коштів, отриманих у зв'язку з виконанням Закону України «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів».
 - 2 50% коштів, що перераховуються Національним банком України відповідно до Закону України «Про Національний банк України»⁷.
-

Також передбачені дотації місцевим бюджетам на здійснення місцевого самоврядування на деокупованих та інших територіях, які постраждали внаслідок повномасштабного вторгнення в розмірі 23,9 млрд гривень.

З лютого 2022 року Україна залучила **1,3 трлн грн** фінансування для бюджету: більша частина забезпечена НБУ, утім, у структурі є також кредити від МФО, гранти, доходи від продажу ОВДП. Велику частину цього фінансування Україна повинна буде

4. www.ukrinform.ua/rubric-economy/3568776-zbitki-ukraini-vid-vijni-narazi-standovlat-ponad-340-milardiv-smigal.html

5. zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-IX#Text

6. www.kmu.gov.ua/news/verhovna-rada-ukrayini-uhvalila-derzhbyudzhzet-na-2023-rik

7. itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40472

обслуговувати та повернути. Видатки на обслуговування державного боргу на 2023 рік передбачені в розмірі 326 млрд гривень, що практично вдвічі вище за аналогічний показник 2022 року⁸.

Прогнозується 30% інфляція та невелике зростання ВВП, 50% бюджету планується витратити на покриття військових потреб держави.

Активно працюють фандрайзингові платформи та волонтерські організації, лише United24 та БФ «Повернись живим» зібрали разом за останні пів року 12 млрд гривень. ЗСУ поступово просуваються до державного кордону України й з початку повномасштабного вторгнення звільнили від окупантів [1620 населених пунктів](#).

На міжнародній арені підтримка України залишається високою: попри поодинокі матеріали в ЗМІ щодо «втоми» європейських країн від допомоги Україні, Європейський Союз погодив фінансову допомогу для України на 2023 рік у розмірі 18 млрд євро⁹, продовжує підтримувати Україну й МВФ¹⁰.

Україна виконує рекомендації Європейського Союзу, які необхідні для продовження переговорів та вступу, Президент очікує, що країна виконає всі вимоги вже до кінця 2022 року¹¹. Станом на початок жовтня 10 з 30 країн підтримали прискорений вступ України до НАТО¹².

8. zakon.rada.gov.ua/laws/show/1928-20#Text

9. www.epravda.com.ua/news/2022/11/6/693514/

10. www.slovoidilo.ua/2022/10/13/novyna/finansy/ukrayina-otrymala-13-mlrd-dolariv-ekstrenoho-finansuvannya-mvf

11. www.unian.ua/politics/chlenstvo-ukrajini-v-yes-zelenskiy-rozpoviv-pro-realizaciyu-domovlenostey-11980668.html

12. www.slovoidilo.ua/2022/10/04/stattja/polityka/kyiv-jde-nato-yak-reahuye-svit-dumayut-ukrajini

ДОСВІД ВІДБУДОВИ ТА ВІДНОВЛЕННЯ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

1 Південна Корея
Корейська війна
1950–1953

2 США
Ураган Катрін
2005

3 Китай
Сичуанський землетрус
2008

4 Іран
Ірано-іракська війна
1980–1988

5 Німеччина
Друга світова війна
1939–1945

6 Японія
Друга світова війна
1939–1945
Землетрус
2011

7 Італія
Друга світова війна
1939–1945

8 Кіпр
Турецьке вторгнення
1974–дотепер

9 Хорватія
Війна за незалежність
1991–1995

10 Ірак
Війна в Іраку
2003–2011

11 Фінляндія
Зимова війна
Друга світова війна
1939–1945

12 Індонезія
Цунамі
в Індійському океані
2004

13 Франція
Друга світова війна
1939–1945

14 Колумбія
Боротьба з радикалами
та наркокартелями
1958–2016

15 В'єтнам
Друга Індокитайська війна
1959–1975

16 Польща
Друга світова війна
1939–1945

17 Велика Британія
Друга світова війна
1939–1945

18 Афганістан
Війна в Афганістані
2001–2021

19 Країни Балтії
Друга світова війна
та радянська окупація
1939–1991

ТОП НАЙВАЖЛИВІШИХ РІШЕНЬ

Південна Корея

Інституціоналізація розвитку технологій.

США

Інституціоналізація внутрішньої безпеки, організованої на випадок необхідності реагувати на будь-яку загрозу.

Китай

Унормована програма патронату економічно розвинутих провінцій над постраждалими впродовж 3 років після катастрофи.

Іран

Структуризація та розподіл відповідальності між рівнями та виконавцями програми з відбудови країни (хоча загалом відбудова успішною не стала).

Німеччина

Жорстка фінансова дисципліна й суперзбалансований бюджет.

Японія

Облігації на реконструкцію з погашенням з визначених джерел через 25 років.

Італія

Диференційований підхід у відновленні більш та менш постраждалих регіонів країни. Спеціальна політика для Півдня.

Кіпр

Успішний розвиток туристичної сфери (до 20% ВВП) навіть в умовах анексії частини країни.

Хорватія

Комплексна державна програма ресоціалізації ветеранів війни.

Ірак

Системний підхід до оцінки збитків, залучення фінансування та планування реконструкції й реформ.

Фінляндія

Політика розселення громадян з анексованих територій та облаштування їхнього господарства.

Індонезія

Організаційно впорядкована відбудова за принципами проєктного підходу.

Франція

Пріоритезація відбудови за галузями промисловості на основі індикативних показників.

В'єтнам

Створення концепції «швидкого реагування» в психіатрії та запровадження дієвих практик подолання ПТСР.

Колумбія

Формування та забезпечення національної армії.

Польща

Ефективне використання всіх доступних переваг від вступу в ЄС.

Велика Британія

Розумна забудова зруйнованої столиці та унормована політика будівництва нових міст.

Афганістан

Створення спеціального органу, ([SIGAR](#)) на який покладено функцію незалежного та об'єктивного нагляду за проєктами й заходами з реконструкції.

Країни Балтії

Мала та велика приватизація, лібералізація економіки, дерегуляція для бізнесу, проста податкова система, адміністрування різних процесів завдяки діджиталізації.

ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ

1. ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА МІЖНАРОДНИХ ПАРТНЕРІВ

Практично кожна історія повоєнної та посткатастрофічної відбудови країн розпочиналась з акумуляції «стартового капіталу» у вигляді кредитів або грантів. Після Другої світової війни такою опорою для постраждалих країн став план Маршалла, гроші з якого допомогли європейцям відновити виробництво. Країни, які змушені були відмовитись від грошей США (Польща, Фінляндія), намагались залучити кредити від МФО.

План Маршалла – програма підтримки економік країн Європи, які постраждали внаслідок Другої світової війни. Діяла впродовж 1948–1951 років відповідно до Закону США «Про економічне співробітництво». У підсумку економічну підтримку загальним обсягом у 13,3 млрд \$ (у нинішньому еквіваленті це приблизно 169,5 млрд \$) отримали 13 європейських країн.

Країни Східної Європи, Східна Німеччина та Фінляндія під тиском СРСР від допомоги змушені були відмовитись.

Наприкінці ХХ та на початку ХХІ століття поширеними способами фінансової підтримки країн у кризових ситуаціях стали спеціально розроблені інструменти екстреного реагування від МФО, призупинення сплати або часткове списання зовнішніх боргів.

У 1946 році США скасували 1,8 млрд \$ боргу Франції в обмін на доступ до ринку кіно.

У 2003 та 2004 роках Паризький клуб кредиторів наклав мораторій на платежі по зовнішньому боргу Індонезії та списав 80% боргу Іраку.

Не останню роль відіграє також грантова та гуманітарна допомога постраждалим країнам, яка часто також надходить у грошовій формі.

Після урагану Катріна 150 країн світу запропонували США волонтерів, припаси та фінансову допомогу.

Після завершення війни Південна Корея впродовж 5 років отримувала безповоротну фінансову допомогу від США в розмірі майже 10% від свого ВВП.

Індонезія після цунамі на організованій конференції донорів зібрала 1,2 млрд \$ грантової допомоги.

Ірак на конференції донорів зібрав попередню згоду від партнерів про виділення 33 млрд \$ грантової допомоги (утім, більшість цих грошей так і не надійшла).

У ході дослідження ми не встановили прямої залежності між сумою фінансування та успіхом відбудови. Натомість зафіксували декілька перепон, які заважали країнам ефективно управляти фінансовими потоками на відбудову:

- 1 **Похибка в оцінці збитків.** Більшість країн недооцінила розміри своїх збитків унаслідок воєн та катастроф. Для прикладу, обсяг фінансування, витрачений Індонезією на ліквідацію наслідків цунамі, складав 14 млрд \$, у той час як заявлена потреба становила 7 млрд \$. Отож навіть стовідсоткове фінансування потреби не гарантувало відбудову й відновлення всієї необхідної інфраструктури та промисловості.
- 2 **Корупція.** Недостатня прозорість використання грошей, особливо запозичених або отриманих від партнерів, підвищує ризик завищення витрат, погіршення якості та втрати довіри кредиторів і партнерів. У майбутньому це призводить до прямої або опосередкованої відмови в подальшій співпраці та підтримці. Два яскраві приклади у цьому дослідженні – це Фінляндія та Ірак. Перша країна відбудовувалась без грошей плану Маршалла й мала практично нульовий рівень терпимості до корупції, друга – отримала понад 94 млрд \$ від міжнародної спільноти, але не змогла витратити їх ефективно. Сьогодні Фінляндія входить до першої десятки країн світу за рівнем добробуту, є членом ЄС та на порозі вступу в НАТО. Ірак досі бореться з наслідками війни, має низький рівень освіти серед населення, а економіка тримається фактично лише за рахунок великих покладів нафти. Високий рівень корупції під час відбудови Афганістану силами США також став одним з основних факторів неуспішної побудови нової демократичної держави.

Безперечно, корупція є не єдиною причиною такої разючої відмінності в добробуті та розвитку цих двох країн, утім, вона є одним з визначальних факторів побудови майбутнього.

Збитки, завдані Україні російськими військами, є надзвичайно великими й продовжують зростати. Важливо, аби ми змогли залучити достатньо коштів на відновлення всього необхідного для життя українців. Водночас залучити якомога більше ресурсів – це другорядне завдання, основний висновок дослідження в цьому аспекті: скільки б ресурсів Україна не отримала, ми маємо бути спроможні використати за призначенням та відзвітувати за кожен долар, надісланий на нашу підтримку.

2. ІНСТИТУЦІЙНА АРХІТЕКТУРА ВІДБУДОВИ

Практично всі країни намагались проводити відбудову організовано й комплексно. У цьому контексті увагу привертають три основні складові, які в тому чи іншому вигляді супроводжували процеси відбудови:

→ Письмова декларація задач та цілей.

Програма, план або закон чи інший НПА, який містить набір вказівок та рішень щодо пріоритетів, ресурсів, способів, виконавців завдань відновлення й відбудови тощо. Змістове наповнення та структура цих декларативних документів різнилися від країни до країни, але їхня дія на національному рівні відмічена майже всюди.

- **Південна Корея**
п'ятирічні плани (оздоровлення економіки);
- **США**
Закон про реформу управління в надзвичайних ситуаціях після Катріни (подолання наслідків стихійних лих);
- **Іран**
план соціально-економічного та культурного розвитку Ірану (комплексна повоєнна відбудова);
- **Німеччина**
Комплекс реформ Л. Ерхарда (оздоровлення економіки);
- **Японія**
План Доджа (оздоровлення економіки);
- **Італія**
програма розвитку Півдня (оздоровлення економіки);
- **Кіпр**
план Аннана (врегулювання конфлікту);
- **Ірак**
документ з оцінкою збитків та потреб «Ірак. Відбудова та інвестиції» (комплексна повоєнна відбудова);
- **Індонезія**
Генеральний план реабілітації та реконструкції (комплексна відбудова після стихійного лиха);
- **Франція**
План Моне та план Гірша (в період оздоровлення економіки);
- **В'єтнам**
курс «Дой мой», політика оновлення (оздоровлення економіки).

Частина цих документів містить детальний опис заходів, індикативні показники, очікувані результати й розподіл повноважень, частина має більш узагальнений характер та обмежується окресленням основних векторів руху. Найвідоміші з таких документів стосувалися передусім порятунку економіки (план Маршалла, план Доджа, план Моне, план Гірша) й часто допомагали досягти поставлених цілей. Утім, були й комплексні міжсекторальні плани, спрямовані на відбудову та відновлення всього життєво необхідного. До розробки такого виду документів нерідко долучались представники міжнародних організацій та іноземні консультанти (Біла книга економічних реформ в Іраку, Генеральний план реабілітації та реконструкції в Індонезії).

→ Оновлення інституційної мережі.

Питання передачі повноважень з управління та координації процесів, які з'являються в країнах у розпал і після завершення воєн, поставало перед кожною з досліджених країн. Природно, що мережа інституцій мирного часу має бути оптимізована під впливом нових факторів і викликів, спричинених війною. Досліджені країни в цьому питанні також діяли по-різному, але кілька узагальнень нам удалося зробити. Питання оновлення інституційної мережі в більшості вирішувалось одним з двох способів:

- **Перший** – створення нового органу виконавчої влади (або розширення функцій існуючого) і передача йому всіх повноважень щодо розширення мережі, вирішення питань аналізу, пошуку рішень, організації контролю тощо.
- **Другий** – точкове створення спеціалізованих інституцій без владних повноважень з конкретно визначеною метою у відбудові (менеджмент, контроль, планування, залучення або витрата ресурсів тощо).

- **США**
Федеральне агентство з управління надзвичайними ситуаціями (FEMA).
- **Китай**
експертний орган з науковців для розробки пропозицій щодо пом'якшення вторинних наслідків катастрофи.
- **Іран**
міністерства на центральному рівні, штаби реконструкції на місцевому.
- **Хорватія**
Міністерство у справах ветеранів.
- **Ірак**
Управління спеціального генерального інспектора з реконструкції Іраку.
- **Індонезія**
Національна координаційна рада з ліквідації наслідків стихійних лих, згодом – Агентство реабілітації та реконструкції Ачеха і Ніаса.
- **Франція**
Міністерство з реконструкції та урбанізму.

На думку дослідників та аналітиків, одна з найуспішніших моделей оновлення інституційної мережі й змістового наповнення планів відбудови розроблена Індонезією у відповідь на землетрус та цунамі 2004 року.

Одразу після катастрофи відповідальною за відбудову призначили Національну координаційну раду з ліквідації наслідків стихійних лих, а розробкою плану з реконструкції займалося Міністерство планування національного розвитку.

Така система себе не виправдала, й за кілька місяців розпочало роботу Агентство реабілітації та реконструкції Ачеха і Ніаса (BRR). Агентство отримало чотирирічний мандат з повноваженнями на рівні міністерства, після чого громади повинні були продовжувати розвиток самостійно.

Агентство:

- забезпечує прозорість, підзвітність і швидкість реконструкції;
- НЕ здійснює управління проектами відновлення, натомість лише це в компетенції ініціаторів проекту (держава, бізнес, донори);
- відстежує та оприлюднює вимоги до проекту, подані постраждалими регіонами, використання донорського фінансування й статус виконання проекту;
- узгоджує кошти донорів з потребами громад в Ачеху та Ніасі;
- визначає критерії пріоритетності проектів й оптимізує витрати.

При Агентстві діяли Наглядова та Консультаційна ради. На місцях працювали регіональні представництва Агентства.

Підхід до відбудови обрали гнучкий (на вимогу громад Агентство вносило зміни в початковий план реконструкції). Основною одиницею відбудови визначили проект. Упродовж відбудови Агентство координувало близько 12 000 проектів, і загалом за 5 років удалося відновити, а місцями навіть збільшити інфраструктуру.

Кейс Індонезії має й свої недоліки, зокрема науковці відзначають відсутність зовнішнього аудиту проектів та прояви корупції у відбудові, хоча в цілому індонезійська модель високо оцінена як спосіб посткризового управління.

→ Оптимізація полісу діяльності.

Війна або стихійне лихо на якийсь час зупиняють опіку про поліпшення добробуту населення, з'являється новий порядок денний у суспільстві та державі, орієнтований на забезпечення базових й екстрених потреб. Швидкого реагування потребують питання великої кількості переселенців, масової втрати житла та роботи, не говорячи про потребу в підтримці оборони країни й військових, які в цей час апіорі стоять у центрі всієї політики та суспільного життя.

Примітно те, що для багатьох складність вироблення точкових політик була пов'язана з системою централізації ухвалення рішень. Країнам, які до катастрофи (Фінляндія) вже мали утверджену децентралізовану систему, було легше координувати відбудову та співвідносити потреби з рішеннями. Децентралізовану систему управління використовували також недержавні організації, які займалися допомогою або реконструкцією країн, й урядові установи.

Індонезія після кількох невдалих спроб запустити проекти відновлення регіонів з центру відкрила регіональні представництва на місцях (імовірно причина в тому, що державна реформа децентралізації не була завершена, що ускладнювало роботу).

Великим досягненням України в цьому контексті є вже розгорнута реформа децентралізації. Подекуди відмічається низька ефективність ухвалення й реалізації рішень у громадах, що передусім пов'язують з браком досвіду та фахівців на місцях. Утім, закладене законодавче підґрунтя вибудована мережа й зафіксований розподіл

повноважень між центром та регіонами. Тож необхідне продовження реформи й одночасно її підлаштування до реалій воєнного часу.

3. ІНВЕСТУВАННЯ В МАЙБУТНЄ

Гіпотеза, яка виникла вже після завершення розвідувального дослідження, полягає в тому, що чим більше руйнувань зазнала країна та чим складніше становище мала після, тим прискіпливіше вона ставилась до питання освіти власного населення. Практично кожна з досліджуваних країн у повоєнний час:

Запровадила нову або модернізувала систему освіти

Фінляндія

Японія

Південна Корея

Велика Британія

Німеччина

Польща

Збільшила інвестиції в науку або шукала інших шляхів доступу до технологій

Італія

Південна Корея

Німеччина

Фінляндія

Запровадила або підтримала дослідження та розробки новітніх технологій, створення технопарків, інкубаторів або наукових хабів

Південна Корея

Франція

В'єтнам

Відбудова досліджуваних країн припадала на різні часові проміжки, а стан освіти, науки та технологій до воєн навіть в європейських країнах був різним. Відтак в одному випадку метою могла бути ліквідація безграмотності в суспільстві (наприклад, Південна Корея), в іншому – побудова інноваційної економіки знань (наприклад, Фінляндія). Водночас в обох випадках розвиток науки та освіти входив у першочергові потреби повоєнної відбудови.

Нині в Україні базові потреби в освіті населення задоволені: освіта обов'язкова, безоплатна та конкурентоспроможна. Утім, для України важливий інший аспект – громадянська освіта й критичне мислення. Історичне минуле змушує нас постійно боротись з пропагандою «руського міра» та «комплексом меншовартості». Революція Гідності, війна з 2014 року та її ескалація у 2022 сильно вплинули на свідомість українців і тенденції розбудови громадянського суспільства. Закріплення та передача цього досвіду зараз як ніколи важлива, оскільки є запорукою виживання українців наступних поколінь й української держави.

ОСНОВНІ УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

- 1. Європейська інтеграція** стала допоміжним фактором для всіх досліджуваних країн. Якщо для засновників та перших членів союз вирішував скоріше економічні питання, то такі країни як Польща, Хорватія, Кіпр змогли отримати користь й від самого шляху до вступу. Політичні реформи, верховенство права, демократія та її принципи багато в чому сприяли розбудові внутрішньої стійкості країн.

Детальніше про вплив європейської інтеграції на відбудову та розвиток країн можна прочитати в матеріалах: Італія, Польща, Хорватія, Франція, Кіпр.

- 2. Питання забезпечення якісного життя ветеранів та вимушених переселенців** поставали перед кожною країною, яка воювала, і потребували термінового вирішення. Дослідження ПТСР у США, В'єтнамі, а також апробовані рішення з координації розселення та забезпечення вимушених переселенців і військових, які повернулись з фронту, у Фінляндії та Хорватії можуть стати в нагоді в процесі розробки або удосконалення відповідних політик в Україні.

- 3. Інституційна архітектура відбудови** для нас сьогодні є особливо важливим питанням. Досвід інших країн показує, що моделі, які країни застосували в процесі відновлення після воєн та стихійних лих, дуже різняться. На успішність відбудови багато в чому впливає контекст як внутрішній, так і зовнішній, ресурси, рівень розвитку країни до лиха тощо. Відтак однакові політики в різних країнах можуть дати неочікуваний результат, тож ми не закликаємо переймати готові рішення та імплементувати їх в Україні. Натомість це дослідження дозволяє виокремити кілька моделей інституційної архітектури відбудови, які застосовувались, та розділити їх на складові:

- а)** управління: централізоване; децентралізоване;
- б)** фінансування: система фондів; проектне; централізоване; змішане;
- в)** стратегія (програма): галузева; регіональна; пріоритетів.

Важливо продовжити дослідження цих складових, їхнього змісту та результативності, оскільки інституційна архітектура відбудови сформується в будь-якому випадку, але необхідно, аби вона була побудованою зсередини, а не хаотично створеною обставинами й ситуативними потребами. Досвід таких країн як Італія, Японія, Індонезія, США, Китай, Ірак може щонайменше показати помилки та недоліки кожної зі складових і допомогти правильно оцінити складові відбудови, які вже сьогодні активно обговорюються в суспільстві.

- 4.** Досвід відновлення країни після руйнації з використанням проєктного підходу. **Застосування проєктного підходу у відбудові** нині виглядає дуже привабливо для України й активно обговорюється серед зацікавлених сторін. Однак, сформованого бачення щодо того, як плануватимуться та впроваджуватимуться проєкти відбудови, нині немає.

Один з найпоказовіших прикладів вдалого застосування проєктного підходу в поєднанні з дієвою моделлю архітектури відбудови – Індонезія. Недооцінка участі в плануванні відбудови громад та їхньої ролі, а також наслідки недопланованого контролю й нагляду за процесом відбудови, зокрема витрати грошей, наочно ілюструють проблеми, з якими може зіткнутися й Україна. Тож цей кейс містить ряд дуже практичних порад щодо того, як забезпечити проєктний підхід у відбудові від ризиків.

- 5.** Очевидно, що першопочатковими потребами населення після перемоги буде відбудова житлових будинків, енергетичних об'єктів та інфраструктурних споруд, оскільки велика їхня кількість зазнала руйнувань і пошкоджень. Утім, ми дослідили досвід 16 країн, які мусили відбудовуватись після війни, і найуспішніші серед них в повоєнні часи багато ресурсів вкладали в освіту, науку та технології, оскільки це **інвестиція в молодші покоління**, тобто в майбутнє.

Україна має подвійну потребу в **розвитку науки та освіти**. По-перше, важливо безповоротно позбутися відбитку радянізму на українській системі освіти й в культурі мислення. По-друге, розвиток технологій, зокрема ІТ, та інших креативних індустрій (у яких в українців є неабиякий потенціал), буде здійснювати позитивний економічний вплив і дозволить нарощувати економічну міць у майбутньому.

Країна	Матеріал
Південна Корея	iaa.org.ua/portfolio/pivdenna-koreya
США	iaa.org.ua/portfolio/usa
Китай	iaa.org.ua/portfolio/kytai
Іран	iaa.org.ua/portfolio/iran-speczvypusk iaa.org.ua/portfolio/iran
Німеччина	iaa.org.ua/portfolio/nimechchyna
Японія	iaa.org.ua/portfolio/yaponiya
Італія	iaa.org.ua/portfolio/italiya
Кіпр	iaa.org.ua/portfolio/kipr
Хорватія	iaa.org.ua/portfolio/horvatiya
Ірак	iaa.org.ua/portfolio/irak
Фінляндія	iaa.org.ua/portfolio/finlyandiya
Індонезія	iaa.org.ua/portfolio/indoneziya
Франція	iaa.org.ua/portfolio/francziya
Колумбія	iaa.org.ua/portfolio/kolumbiya
В'єтнам	iaa.org.ua/portfolio/vyetnam
Польща	iaa.org.ua/portfolio/polsha
Велика Британія	iaa.org.ua/portfolio/brytaniya
Афганістан	iaa.org.ua/portfolio/afganistan
Країни Балтії	iaa.org.ua/portfolio/krayiny-baltiye

Методологія дослідження

Мета: Відібрати дієві політики відновлення країн світу після руйнації, спричиненої війною, техногенною або природною катастрофою, які можуть бути використані в Україні в післявоєнний період для прискорення відбудови та стабілізації розвитку.

Предмет: політичні, економічні, соціальні рішення, ухвалені всередині країни або на міжнародній арені щодо її відновлення, які сприяли налагодженню відповідних функцій держави та пришвидшили її відбудову.

Вибірка: держави світу, які зазнали масштабних руйнувань, тривалих економічних або гуманітарних криз, що завдали значних збитків та поставили під загрозу майбутнє країн і їхніх громадян, утім, оперативні рішення та політики відновлення дозволили цим країнам повернутись до передкризового рівня розвитку.

Часовий проміжок: 50-ті роки XX століття по теперішній час.

Критерії відбору:

- Країна зазнала руйнівного стихійного лиха або масштабної війни.
- Країна розробила, або отримала від партнерів стратегію/політику відновлення, або запровадила окремі спеціальні рішення щодо ліквідації наслідків лиха.
- Зараз країна має показники економічного розвитку на рівні докризового періоду або вище (якщо розглядається частина країни (провінція чи штат), то ця територія частково або повністю змогла ліквідувати наслідки лиха).

Завдання:

- Поверховий аналіз історичного розвитку економічно стійких країн упродовж останніх 70 років (відбір на основі рейтингу частки ВВП у світовій економіці). Вибірка країн для дослідження.
- Визначення контексту досліджуваної країни, рівня економічного розвитку до та після катастрофи. Короткий аналітичний огляд, зокрема:
 - політичний режим, форма правління, домінантна ідеологія, міжнародна підтримка;
 - тип економіки, розмір державного боргу, індекс людського розвитку, провідні галузі економіки.
- Встановлення точного або оціночного розміру збитків, яких зазнала країна, їхні декомпозиція та аналітичний огляд.
- Аналіз документів стратегічного характеру щодо відновлення країни, які були розроблені всередині країни або міжнародними партнерами (якщо такі документи були). АБО
- Аналіз рішень/звітів уряду держави або міжнародних організацій щодо оцінок процесу відновлення держави/усунення наслідків лиха.
- Короткий опис впроваджених політик відновлення та оцінка їхнього впливу на ситуацію (результативність).
- Оцінка часових та грошових витрат на політики відновлення (за можливості).

Пілотне дослідження:

Для проведення пілотного дослідження обрали 5 країн, які впродовж останніх 70 років зазнали значних руйнувань унаслідок різних причин: стихійне лихо, війна, санкції, політична криза. Обрали країни різні за політичним устроєм та режимом, а також різні часові періоди й географічне розташування:

- Німеччина (німецьке економічне диво за часів уряду Л. Ерхарда, 1963–1966).
- Південна Корея (відновлення після війни з Північною Кореєю, 1950–1953).
- США (подолання наслідків урагану Катрін, 2005).
- Китай (відновлення провінцій після Сичуанського землетрусу, 2008).
- Іран (економічний розвиток після санкцій, 2011).

Institute
of Analysis
and Advocacy

Інститут
аналітики
та адвокації